

Dit is de zesde jaarlijkse nieuwsbrief over het Beschermingsplan Gentiaanblauwtje. In 2008 is het beschermingsplan afgerond en geëvalueerd. Vanaf nu zal de bescherming van het gentiaanblauwtje plaatsvinden binnen het kader van de Leefgebiedenbenadering.

Ontwikkeling populaties

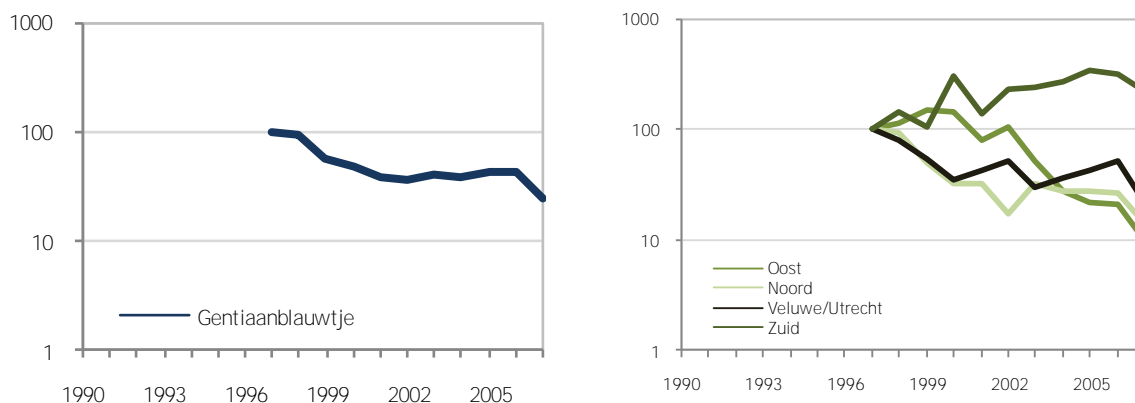
Uit het meest recente overzicht blijkt dat het aantal populaties van het gentiaanblauwtje in 2008 nog 78 bedraagt, net als in 2007. De Brabantse populaties van Goudberg en Papschot balanceren echter op het randje en in de Urkhovense of Collse zegge zijn de aantallen sterk gedaald.

In de periode 2000-2006 waren de aantallen gentiaanblauwtjes in het Landelijk Meetnet Vlinders landelijk min of meer stabiel gebleven. In 2007 ging het aantal eitjes in de ei-telplots echter op veel plekken flink achteruit. Dat resulteert in de laagste index van het gentiaanblauwtje sinds 1997 (Figuur 1a; links). De natte julimaand was vermoedelijk de boosdoener, omdat toen in veel gebieden de heide langdurig onder water stond. De stand lijkt zich in 2008 weer enigszins te hebben hersteld.

Figuur 1b (rechts) laat zien dat die achteruitgang overal in Nederland te merken was. Alleen in Zuid-Nederland, waar het de laatste jaren toch al beter ging, was de daling van de index minder dan in de andere delen van Nederland. Het verschil tussen Zuid-Nederland en de rest is daarmee alleen maar groter geworden. Overigens gaat het in het zuiden alleen om Noord-Brabant want het gentiaanblauwtje is sinds 2005 uit Limburg verdwenen.

Figuur 1: Ontwikkeling van de aantallen gentiaanblauwtjes in Nederland tussen 1997 en 2007: a) landelijk en b) per regio; uitgezet is de index van het aantal getelde eitjes, met een startwaarde 100 in 1997 (bron: Landelijk Meetnet Dagvlinders, De Vlinderstichting / CBS)

Website

De website over het Beschermingsplan Gentiaanblauwtje www.gentiaanblauwtje.nl informeert terreinbeheerders, beleidsmakers en het grote publiek over het gentiaanblauwtje. Het beschermingsplan, een samenvatting ervan en een brochure over het wenselijke beheer voor het gentiaanblauwtje kunnen als pdf-bestand worden opgehaald. Daar is de evaluatie aan toegevoegd. Met regelmaat zijn er ook in 2008 nieuwtjes en persberichten over het gentiaanblauwtje en de voortgang en de afronding van het beschermingsplan opgenomen. De website blijft ook na het aflopen van het beschermingsplan in de lucht. Het is een geregeld geraadpleegde bron van informatie: in 2008 bezochten tot 1 augustus bijna 1500 bezoekers de site.

Inventarisatie, advies en uitvoering

In **Drenthe** is voor het vijfde achtereenvolgende jaar een vlakdekkende telling van eitjes van het gentiaanblauwtje op het Leggelderveld uitgevoerd door de Vlinderwerkgroep Drenthe. Na een sterke terugval in 2007 trad een goed herstel op in 2008. Omdat is geconstateerd dat de aantallen vooral buiten het kerngebied sinds 2005 zijn afgenomen is samen met de beheerder van Natuurmonumenten bekeken waar dat aan zou kunnen liggen. Tijdens het bezoek zijn geïsoleerde plekken met eiafzet gevonden en zijn maatregelen afgesproken om deze plekken te herstellen, zodat de kernpopulatie zich kan uitbreiden. Op het Dwingelderveld is de landbouwenclave nu geheel als natuurgebied aangekocht, zodat het hydrologisch herstel goed aangepakt gaat worden. De komende jaren zullen we goed in de gaten moeten houden dat de vernatting niet te snel gaat voor het gentiaanblauwtje, maar op lange termijn biedt dit uitstekende kansen voor een sterk populatienetwerk. In **Friesland** blijft de populatie van Delleburen klein maar stabiel. Er is voorgesteld om te bekijken of het populatienetwerkje binnen het gebied kan worden versterkt.

In **Overijssel** is op basis van de evaluatie uit 2007 verder gewerkt aan herstel. Met Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Landschap Overijssel overlegd over de mogelijkheden om samen met het Waterschap verbindende stapstenen te ontwikkelen tussen de gebieden Buurzerzand–Haaksbergerveen–Lankheet; en op termijn mogelijk zelfs tot aan het Markvelderveld. In opdracht van Landschap Overijssel is onderzocht welke perspectieven er zijn voor herintroductie in twee terreinen – De Borkeld en de Bergvennen – waar herstelwerkzaamheden zijn uitgevoerd na het verdwijnen van het gentiaanblauwtje. Er is geconcludeerd dat de mogelijkheden in De Borkeld door een te kleine oppervlakte leefgebied nog te gering zijn. In de Bergvennen zijn de kansen veel groter, zeker in combinatie met het Brecklenkampse Veld en de voorgenomen natuurontwikkeling in het kader van Natura 2000. Voor herintroductie is het echter nog te vroeg.

In **Gelderland** is in het N.P. De Hoge Veluwe is door Bosgroep Midden onderzoek gedaan naar herstel mogelijkheden op het Deelensche Veld. Voor het gentiaanblauwtje zal m.n. op de flanken van periglaciale afwateringsgeulen worden geplagd voor een substantiële uitbreiding en aaneenschakeling van leefgebied. Verder is een projectplan bij de provincie ingediend om een robuuste verbindingzone door de Gelderse Vallei vorm te geven voor het gentiaanblauwtje en andere heidefauna.

In **Noord-Brabant** is op de Plateaus door Natuurmonumenten een landbouwenclave uit productie genomen en ontgrond om tot natte heide te worden omgevormd. Dit zal over enige jaren een belangrijke

versterking van de grensoverschrijdende populatie gentiaanblauwtje van Hageven-Plateaux betekenen. Op de Leenderheide gaat Staatsbosbeheer onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om een robuuster populatienetwerk te herstellen. Staatsbosbeheer heeft ook herstelmaatregelen uitgevoerd op de Goudberg, hopelijk kan de meest westelijke populatie van Nederland daar nog van profiteren!

In **Noord-Holland** is bekeken of het Hilversums Waschmeer van het Goois Natuurreservaat weer geschikt zou kunnen zijn voor het gentiaanblauwtje. De soort verdween er rond 1964, maar sinds 15 jaar is er gewerkt aan herstel. In 1996 is de toestand onderzocht, maar werden er wel veel gentianen doch geen knooppieren gevonden. Helaas was dat nu nog steeds zo. De structuur van de vegetatie was voor de mieren nog te weinig gevarieerd, maar los daarvan was ook de omvang van de gentianenpopulatie nog te gering.

Blauwe Brigade

In **Overijssel, Gelderland, Drenthe en Noord-Brabant** blijven vrijwilligers voor het gentiaanblauwtje actief met kleinschalige herstelmaatregelen. De terreinbeheerders nemen daarin het voortouw samen met de organisaties voor Landschapsbeheer.

Monitoring

Sinds 2007 worden alle populaties van het gentiaanblauwtje door tellingen van de eitjes gevolgd. Alleen voor de populatie op het Mosterdveen (Veluwe) is dit nog niet het geval. De Vlinderstichting blijft in het kader van het Landelijk Meetnet Dagvlinders werken aan een goede dekking en continuïteit van de monitoring, zodat zowel lokaal als landelijk de ontwikkelingen in de populaties van het gentiaanblauwtje goed gevolgd kunnen worden.

Onderzoek

Binnen het Kennisnetwerk OB+N houdt het gentiaanblauwtje de aandacht binnen het Deskundigenteam Nat Zand. Er wordt onder meer een voorstel opgesteld om de effecten van drubbegrazing op vergraste natte heide te evalueren; op landgoed Lankheet en het Dwingelderveld zijn daar positieve ervaringen mee opgedaan, maar op de Leenderheide heeft het destijds averechts gewerkt.

In het kader van een opdracht van het Ministerie van LNV om de perspectieven voor duurzame realisatie van de doelen voor Natura 2000 aan te geven, is het gentiaanblauwtje meegenomen als 'typische soort' (kwaliteitsindicator) voor het habitatype natte heide (type 4010). Als onderdeel van de bescherming van de natte heide, wordt ook aandacht gevraagd voor bescherming van het gentiaanblauwtje.

In september 2008 trad Michiel Wallis de Vries op het Europese congres van de Society for Ecological Restoration in Gent op als voorzitter van een sessie over heideherstel en hield hij een lezing over *Habitat restoration for the endangered Maculinea alcon butterfly: effects of sod-cutting and liming on recolonisation*. Hierin werd het succes van het kleinschalig plaggen door de Blauwe Brigade in Overijssel belicht.

In een samenwerkingsverband tussen Nationaal Herbarium Nederland, Naturalis en De Vlinderstichting heeft Student Martijn Booister heeft van de Hogeschool Rotterdam onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor genetisch onderzoek aan eitjes van het gentiaanblauwtje. De eerste resultaten zijn hoopgevend en bieden zelfs perspectief om aan de hand van eitjes uit het herbarium terug te gaan in de tijd!

Evaluatie beschermingsplan

In 2008 is het Beschermingsplan Gentiaanblauwtje afgerond met een **evaluatie en een Themadag onder het thema 'Van Soort naar Leefgebied'**.

voor met name beheerders van natuurgebieden en beleidsmakers. De themadag vond plaats in Nationaal Park De Hoge Veluwe en trok 40 belangstellenden die zich na een terugblik op de afgelopen jaren bezig hielden met de invulling van de toekomst. Na afloop konden de deelnemers bekijken hoe het Nationaal Park zich inspant om het gentiaanblauwtje en zijn leefgebied de natte heide te behouden. Bij die evaluatie hoorde ook een enquête over de uitvoering onder de betrokkenen. Daaruit kwam overwegend waardering uit naar voren en nuttige suggesties voor de aanpak van de bescherming in de toekomst.

Belangstellenden kunnen het evaluatierapport downloaden via <http://www.gentiaanblauwtje.nl/pdf/evaluatiesbp.pdf> of bij De Vlinderstichting vragen om een gedrukt exemplaar.

Perspectieven voor de toekomst

Bij een ongewijzigde trend verdwijnt het gentiaanblauwtje nog vóór 2020 uit Nederland. Zo ver zal het hopelijk niet komen! De belangrijkste uitdagingen liggen in het herstel van robuuste populaties op landschapsschaal. Daarvoor liggen goede mogelijkheden in het Drents-Friese Wold, Zuid-Oost Twente, de centrale Veluwe en de Gelderse Vallei, en in Noord-Brabant tussen de Plateaux en de Strabrechtse heide via de Malpie, Leenderheide en Grootte heide. Actief populatiebeheer in de vorm van bijplaatsing of herintroductie kan daarbij nodig zijn, maar dan alleen indien zorgvuldig voorbereid en uitgevoerd.

Voor de uitvoering van kleinschalige maatregelen door de Blauwe Brigades blijft De Vlinderstichting een aanspreekpunt voor advies. Voor de uitvoering verlopen de contacten via de terreinbeherende organisaties. De website blijft in de lucht als bron van informatie over lopende ontwikkelingen.

Via de uitvoering van het nieuwe Leefgebiedenbeleid en de invulling van de Ecologische Hoofdstructuur zal blijvend aandacht voor de bescherming van het gentiaanblauwtje worden gevraagd. Daarbij zal er nadrukkelijk op **worden gewezen dat het gentiaanblauwtje als 'typische soort'** is opgenomen voor de Natte Heide (type 4010) onder de Europese Habitatrichtlijn. Hiermee is erkend dat duurzaam behoud van het gentiaanblauwtje en de natte heide hand in hand behoren te gaan!

C. van Swaay

Dankwoord

De uitvoering van het Beschermingsplan Gentiaanblauwtje is voor het grootste deel gefinancierd door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) samen met de Provincies Drenthe, Friesland, Overijssel, Gelderland, Noord-Brabant, Limburg en Utrecht. De Vlinderstichting coördineerde de uitvoering van het plan.

Bij de uitvoering van het Beschermingsplan Gentiaanblauwtje waren vele partijen betrokken. Vanuit diverse provincies, terreinbeheerders en de provinciale instanties voor landschapsbeheer is een sterke betrokkenheid bij het beschermingsplan gegroeid. Mijn collega's van De Vlinderstichting wil ik bedanken voor de inzet bij het veldwerk, de verzorging van de website en de administratie. En verder gaat veel dank uit naar de talrijke andere vrijwilligers die betrokken zijn bij de monitoring en het verzamelen van waarnemingen. Gezamenlijk blijven we ons inzetten voor een herstel van het gentiaanblauwtje in Nederland!